

Rydberg som journalist: för 150 år sedan

Månadsskiftet oktober/november 1870. Viktor Rydberg, utrikesredaktör på Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, har sedan juli varit fullt sysselsatt med att täcka det fransk-tyska kriget. Handelstidningen har gått emot nästan hela den svenska opinionen genom att inte stödja angriparen (Frankrike), och för att motverka hoten om annons- och prenumerationsbojkotter har man satsat på att ge landets bästa rapportering om krigshändelserna. Nu, sedan den franska huvudarmén besegrats och Napoleon III:s kejsardöme fallit, har nyhetsflödet blivit något lugnare, och Rydberg får tid att återuppta sin populära serie *Ett och annat*, kåserier kring utrikes händelser utanför de ”stora scenerna”.

Som ett prov på hans journalistik skickar vi här ut hans bidrag i tidningen för den 4 november. Jag har moderniserat stavningen men behållit verbens pluralformer, för att behålla textens doft av artonhundratals. ”Mannen från Tarsus”, som omnämns i det första stycket, är aposteln Paulus, och de bibelord som avses finns i första Romarbrevets åttonde kapitel.

*

Ett och annat.

Mystik och järtecken. Fantasier och moln. Norrskenet och Frankrikes framtid. Världsfredskongress av kvinnor.

Är den yttre värld, i vilken människan lever, ingenting annat än en omedveten skådeplats för hennes fröjder och förhoppningar, hennes synder och sorger? Eller finnes icke mellan människo-anden och naturen, i vilken han dväljes, ett hemlighetsfullt samband, en möjlighet av *medkänsla*? Det hava de gamla, i naturlivet försänkta folken anat, det ha deras siare trott, det hava deras heliga urkunder i sinnrika symboler förkunnat. Stjärnorna kämpa för Israel; solen döljer sitt sken, när världens försonare uppgiver sin anda på korset. Skapelsen suckar och ängslas med oss, den lider för vår skull, men den lider med oss på en förhoppning, säger kristendomens förste och djupaste mystiker, mannen från Tarsus. Känslan av detta samband, denna medkänsla, går igenom alla århundraden och har icke låtit kväva sig av skepticismen, icke av den nyktert forskande naturvetenskapen. Genom eterns rymder, bergens inälvor, havens djup gå, bildligt talat, osynliga nervtrådar. Ej en känsla, ej en tanke, vare sig ren eller oren, god eller ond, dallrar genom en människosjäl, utan att fortplanta sina vibrationer i det oändliga. Det är mystikerns uppfattning av naturen, när han vågar kläda den i ord. För honom lever naturen på sitt sätt människornas liv, liksom människan på sitt sätt lever naturens. Och mystici äro vi i viss mån alla. Hela folk hängiva sig åt denna aning, när de hemsökas av en stor olycka. När olyckan blivit så stor, att förståndet, det på fakta grundade beräkandet, ej kan finna någon anledning till hopp för framtiden, träder folkmystiken fram och beder en medkännande natur om tecken. Det är vidskepelse, låt vara, men grunden för denna vidskepelse ligger djupt, ligger kanske på hälleberget av en dunkelt förnummen sanning.

Och fördens skull finnes det oräkneliga människor, även här uppe ibland oss, som icke kunna värja sig från den känsla, under vars inflytande medeltidens gamla krönikeskrivare noggrant omtalade alla järtecken på himmelen och ställde dem i sammanhang med tilldragelserna på jorden. Året 1870, detta bloddrypande år, ur vars skakningar en nygestaltad politisk värld skall uppstå, har också varit rikt på sådana järtecken. Den som söker finner: den mänskliga inbillningskraften, när den länge sysslat med samma bilder, återfinner dem slutligen i naturens fantasi, sådan denna framstår i ljusstrålarnas, vindarnas, skyarnas och dimmornas lek. Aldrig i

mannaminne hava människorna sett så underbara syner på himmelen som under året 1870. Vi ha hört personer berätta – och liknande berättelser har uppdykt från andra håll – att de omisskännligt sett sommarens och höstens krigstilldragelser symboliskt framställda i skyarna. Molnen ha gestaltat sig till örnar, franska och preussiska, som, jagande över himmelen, kämpat mot varandra. En dag uti augusti månad skymdes solen av ett moln, vars konturer så fulländat återgävo den franska örnens, som om en konstnärns hand hade format det. Skyar, liknande bevingade genier och omgivna av en underbar strålgång, ha skådats av andra. Fästningar och kasteller, zuavmössor och pickelhuvor hava varit vanliga företeelser på himmelen. Världen blir sådan som vår subjektivitet skådar den, och det är icke sagt, att vi skåda den falskt därför att vi i synerna återfinna våra känslor och tankar. Därefter ha vi bevittnat norrsken av utomordentlig styrka och egendomlig färgprakt – norrsken, som sträckt sig över en stor del av den norra jordhalvan med flammor, som någon liknat vid hugg av bilar, för vilka himlen rämnat – norrsken, som Siciliens och Greklands inneånare med häpet öga skådat, och som i det senare landet beledsagats av jordstötter. Vad är naturligare än att man i Frankrike, trots Voltaire, Diderot och d'Alembert, sett en medkännande natur tala i dessa tecken?

”I går afton”, skrives bland annat från Tours den 25 oktober, ”sågo vi ett norrsken av utomordentlig prakt. Fenomenet började kl. $\frac{1}{2}$ 7 och fortfor med skiftande faser till inemot kl. 9. I ett ögonblick syntes halva himmelen upplyst, och mot norr, mitt ur ett djuprött flämtande sken framträdde gula ljusstrimmor, som i solfjäderform stego till 60 à 80 graders höjd. En stor mörk sky från nordväst ställde sig slutligen framför medelpunkten av de spelande flammorna. Skyn kantades av ett ljus, som på hans ena sida var helt olika med ljuset på den andra. Detta gjorde ett högst eget intryck. En av stadens äldste invånare berättade mig, att man i Tours icke sett något norrsken sedan 1847, och då ansågs det som förebudet till viktiga händelser. År 1848 kom revolutionen. Nu betraktar Tours’ befolkning tecknet på himmelen som ett säkert förebud till tyska härens nederlag.”

Må det i alla händelser bli förebudet till bättre och lyckligare tider för Frankrike och för hela världen! Det beror väsentligen av människorna själva att göra dessa järtecken till förebud för lycka eller olycka. Ur våra egna dårsaker härflyter vårt elände.

Från Amerika telegraferas, att i Newyork hållits ett möte i avsikt att förbereda en världsfredskongress av kvinnor, vilken skulle komma att hållas i Bryssel, London eller Newyork. Förslaget kan synas excentriskt, men det är vackert. Kvinnan är skapad till fredstiftarinna. Djupare än hon kan ingen fatta det rysliga i anblicken av ett slagfält, av vars tusentals offer vart och ett har varit ett barn, som med smärta blivit fött till världen och med ömhet ammat vid en moderlig barm. Må sagnen om sabinskorna, som trädde mellan tvenne till strid uppställda härar, vara, även den, en symbolisk framställning av vad som skall ske, närhelst i framtiden furstars och folks lidelser uppbesvärja krigets demon!

Men så varmt vi önska, att freden snart åter må le över det sköna Frankrike, så kunna vi dock icke kväva en känsla, som säger oss, att denna fred ej bör bliva inseglet på en nations förnedring. En fred, grundad på ett folks olust att bära ytterligare försakelser för fäderneslandet, blir fördärligare för dess självkänsla och moral än krigets rysligheter äro fördärliga för dess materiella blomstring. Må republikens manande rop än en gång uppflamma hennes söners hjältemod till en sista kraftansträngning, och må denna krönas med den framgång, att Frankrike kan med lyftad panna lägga sin hand i Tysklands till beseglande av ett återknutet brödraband!

*

De ovanliga norrsken som beskrivs i artikeln berodde – fast det kunde naturligtvis inte Rydberg veta – på en kraftig solstorm den 24 och 25 oktober 1870 ("The space weather event 1870"). Bilden här nedan försöker ge en bild av sceneriet, sett från trakten av Edinburgh.

Tore Lund

